

BOLETÍN

DE LA

Sociedad Castellonense de Cultura

▽ ▽ ▽

TOMO XV

— 1934 —

CASTELLÓN

EST. TIP. DE HIJO DE J. ARBENOOT

BOLETIN

DE LA
SOCIEDAD CASTELLONENSE DE CVLTVRA

Tomo XV ❁ Marzo-Abril 1934 ❁ Cuaderno II

Monólogo

La encantadora Antofñita comienza su «toilette». La luna biselada del moderno comodín va reflejando con fidelidad suprema la expresión de las lindas facciones de aquella carita que va sintiendo las delicadas caricias con que unas finas manos de magnolia ejecutan su labor. Un monólogo, solo interrumpido por la interrogadora consulta a su graciosa imagen que el limpio cristal devuelve, acompaña a cada una de las operaciones que su tocado exige. No, ella no quiere modificar sus líneas; estima ofensa a Dios corregir su obra, pero algo que avalore sus encantos, ¿por qué no?

—Nada de maquillages—dice—. Acaso ¿vale más esa capa porcelanescas, que mi fino cutis de fresca manzana hecho por lo terso y sonrosado? No, en esto no transijo. Quédese lo natural; no manchemos la pura seda de mis mejillas... Las cejas bien están. ¿Depilarlas? ¡qué horror! parecería una japonesa y yo soy muy europea y sobre todo muy española. Además, no me haría gracia abrir esos paréntesis horizontales sobre mis ojos, como signos puestos para paliar la fuerza de expresión de sus miradas... Dejemos las pestañas sin tortura alguna. ¿Qué necesidad tengo de alargarlas y doblar sus puntas si al juntarlas en el cierre de mis ojos forman esa línea tan correcta que tanto encanta a papá cuando duermo? No, no convirtamos los párpados en hojas de espinoso cardo. La boca... eso sí, está tan mona al acentuar su nota carminada. Boquita de fre-

El «Libre de Priuilegis de Catí»

(Continuació)

XLIX

SENTENCIA DEL JUSTÍCIA DE CATÍ RECONeixENT I APROVANT LA CARRERA DEL CAMÍ DELS VINYALS. CATÍ EN LA VINYA D'EN FERRER L'ANY 1328

Hoc est translatum sumptum fideliter xvj kalendas aprilis Anno dominij M.CCC.XXX. Nono. Cum auctoritate Dominjci segarra Justicia Catinj A quadam sententia culus tenor talis est. En nom de deu, Conexeran tots que dauant en Bernat segarra justicia de catí comparegueren en Thomas lillét, e en Domingo de castellnou jurats del dit loch presents en G. de sent johan, en Nicholau figuerola, Narnau muntuyll, en Bernat celom consellers del dit loch e daltres prohombres ço es en Bernat sola, en Jacme narbones, en Jacme celom, en G. aujnyo, presents en Nicholau despi, Narnau escola, jurats de Morella, e requeriren suplican ab grant instancia al dit justicia que ells ab los dits jurats de Morella ensemps deguessen fitar e fer obrir un camj publich lo qual antigament fo fitat e assignat als homens de catí al cap deles sorts que son appellades sorts dels vinyals e aquelles fitades fessen manament als confrontants en la dita carrera sots çerta pena que no deguessen enbargar contrastar nj mudar la dita carrera majorment com lo dit feyt fos ja determinat temps ha passat per lo justicia e jurats del an passat que ladonchs eren del dit loch de catí lo qual justicia en continent ab los dits jurats de Morella e ab los jurats de catí e ab tot los altres damunt nomenats anaren personalment al loch hon es dit que deuje estar lo dit camj presents en Johan de munt all, e en fferrer de sent johan e en G. cubeylls confrontans en lo dit camj en lo qual loch los dits jurats de catí mostraren huylls a huylls fites antigues acascuna part dela dita carrera e mostraren encara escriptures publiques e protestacions feytes per la dita Raho e donaren encara testmonis sobre el dit feyt homens antichs e dignes de ffe los quals recebutos los dits jurats requeriren al dit justicia que sobrel dit feyt degues sa sententia per escrit pronunciar ab los dits jurats de Morella ensemps. Hon nos en Bernat segarra justicia damunt dit vistes e enteses totes les rahons damunt dites, e vist encara lo dit camj e fites antigues e vistes encara les escriptures publiques per los dits jurats anos demostrades e vist encara la deposició dels testmonis per nos ab los dits jurats de Morella recebutos hoydes encara les rahons les quals [foli 54] los dits en Johan de munt all, e lo dit en fferrer de sent johan, e en G. de cubeylls dauant nos an volgudes dir nj recomiar ahut acort e conseyll de prohombres especialment dels damunt dits e consellers del dit loch de catí. Emper aço nos dit en Bernat segarra justicia damunt dit en Nicholau despi, e Narnau escola jurats de Morella

deus auent dauant nostres huyls seen en manera, de jutges segons que es acostumat de jutjar estans presents al loch de que és la dita qüestio moguts per la dita raho e per altres que poden e deuen moure lo coratge del jutjan perço quel nostre juhj processe de la cara de deu e les nostres huyls tots temps vegem egualtat dehim e sentencjalment pronunciam que la dita carrera pas en per tots temps per lo dit loch hon es, lo dit camj senyalat e fitat en axi que daquí auant en per tots temps sia uberta fro en la Rambla, manan a cascu dels confrontans que daquí auant que la dita carrera no ueden nj muden nj estrenguen en pena de lx sous Reals pagadors al senyor Rey per cascuna uegada e per cascu que contra les dites coses uindra. Data sentencia en la vinya den fferre de sent Johan. Presents testimonis en Pere mjro A. dagualada, Miquel balaguer. Presents los jurats del dit loch de catí, e los jurats de Morella e alguns de les parts. Sig^{num} Thomas lilet notarij publici Morelle qui hoc scribi fecit.

No porta data aquest document. Deu ésser de l'any 1328 per quant si bé és cert que en Bernat Segarra era també Justícia en 1319 llavors no eren Jurats Tomàs Lilet ni Dòmènc Castellnou com ho eren l'any 1328. La fitada o més bé el reconeiximent i aprovació de la Carrera antiga és la que va des de la Bassa dels Horts fins a la Rambleta, al S.O. del poble, condemnant als qui la veden, muden o estrenguen al pagament de 60 sous.

L

RECONEGUDA I FITADA DE LA COVA I ANTUXÀ DE MARIA ORTINA. CATÍ 4 MARÇ
1344 I 24 ABRIL 1345

En nom de deu coneguen tots quans aquesta present carta veuran e hoyran, que com acusacio ffon ffeyta per en berenguer pabia e per en bertomeu guasch vedalers deles coses comunes e drets pertanyents al senyor Rey e al dit comu e de tot lo terme de Morella, en poder del honrat en Jacme de fferres Justícia de Catí, ço es duna Coua e antuxa, que la dona na Maria muler qui ffon den pere horti, ha en lo terme de Catí, sobre la qual acusacio que no entenla esser justa sa pella perço car deye que no entenie ni sabia que ella sages pres res que fos de comu ni de conseyll e per ço sapella en poder del dit justícia que fos conegut e determinat per los honrats en Jacme ros e en bernat muntserrat jurats del dit loch als qual se pertanye la dita coneguda e determinacio. Et feyta la dita appellacio e coneguda lo dit justícia mana als dits jurats que ells personalment Anassen ab aquells los quals ells tendrien per be a la dita Coua e Antuxa per ço que veesen e coneguessen sila dita acusacio ere justa ho no, perço que mils e pus dreturerament poges ell dit justícia donar dret e justícia ala dita na Maria e als dits vedalers los quals jurats uolents esser obedients al dit manament per lo dit justícia aells feyt, Anaren

personalment aladita Coua e Antuxa e demanaren e requeriren que anassen ab ells en Jacme de sent Johan fil que fo den fferer de sent Johan e Nandreu de sent Johan e en tomas lilet menor de dies los quals ja temps aule eren estats ala dita Coua e antuxa ab en Johan de munt alt que jay eren estats per la dita rao e sen era feyta scriptura pública e dixeren tots aquells que la dita Coua e Antuxa ere comuna e de conseyll, Empero la dita acusacio fou feyta per los dits vedalers per ço que la dita na Maria aule sembrat dauant ladita Coua e antuxa e sen aua pres e ocupat per asi. Empero los dits Jurats certifficaren ells de les dites coses per testimonj ben leals e dignes de fe e per scriptura publica e vents la dita Coua e antuxa esser comuna e de conseyl fficaren fites ço es la primera fita el cap de la Roqua de ves la Rambla e puix altra ora dela Rambla hora duna losa e puix va Rambla Rambla entro que pren volta la dita Rambla e aqui aquaç duna Roquça que si fa una sobalma xiqua ha altra fita e Roman tota la pedriça comuna entró en la Roqua e dela dita fita va entro al coyellet on na altra e puix va entro en la marrada del camj que va a tirig, e ani altra, la cual coneguda e determinacio fon feyta iij nonas Marcij Anno dominj M.CCC. xliij.—Et enapres Domingo ortj procurador dela dita dona na Maria muler que fo del dit en Pere ortj e Mare del dit Domingo fou protestacio de les cosses per los dits Jurats feytes conegudes e determinades e per los dits Jurats fon feyta resposta a la dita protestacio e ales coses enaquela contengudes segons que mls e pus largament enaquela es contengut e fon feyta la dita protestacio Dimecres apres Nona ques comptaue xliij kalendas marcij Anno domlnj M.CCC. quadagesimo quarto e fon respost per los dits Jurats desapte en ora de Completa ques comptaue xj kalendas marcij Anno quo supra.—Et enapres a auant Dimgenge vespre de sent March ques comptaue viij kalendas Madij del An de nostre senyor Mill e trecents quaranta e cinch la dita na Maria per tractament de prohomens e de amichs seus [foli 55] per estalular mssions e trebaylls vench enlalberch del honrat en Jacme castela caualer quia en lo loch de Catl hon los damunt dits jurats eren ab gran multitut de prohomens quey eren ajustats demanats e apellats e demana aqui als dits Jurats e prohomens gracia e merce e retes per colpable. Elos dits Jurats dixeren que pus que gracia e merce demanaua queli fos feyta enaxi queli dixeren que deles colonies en que ere cayguda que sauinges ab lo Justicia e vedalers e que per ço que pertanya al conseyll que fos absolta e que els non volien res. E per ço los dits Jurats e prohomens e la dita na Maria tuyt en semps uolgueren quela dita Coua e antuxa segons que fon fitada e segons que es enaquesta carta es contengut sie en per tots temps publica e comuna per auis publich de tot lo terme de Morella e deles Aldeyes de aquella tot axi be e fermament com denguna altra Coua e antuxa es ni pot esser dit, e axi con mls e pus plenerament sana e profitosa se pot dir scriure e entendre a profit e a saluament de tois los habitants e habitants de tot lo dit terme e de totes les dites Aldeyes. En testimoni de la qual cosa volgueren los dits jurats e prohomens semblantment la dita na Maria que fos feyta aquesta present Carta per mi notari desus scrit per adurable memoria en esdeuenldor e aconseruacio del dret comu. Aço es feyt en Catl ço es enlalberch del dit honrat en Jacme castela caualer en lo dia e An damunt dit. Testimonis fforen daquesta cosa Nandreu de sent Johan en G. aulnyo, e en Guoçalbo soler veyns de Catl.—Sig[il]num Thomasij lilet notarij publici Morelle qui hoc scripsit loco die et anno prefixis.

A la fi del document es diu: «Aquesta carta fon escrita açi perço car inech (?) cuydaue hom altres coses scriure e nos feu e per ço romaninch les pay e ja sié ço que incha diuerssos canalaris, deça e dela los canalaris contenguts enaquesta son clars e uerdaders e es críts ab ueritat». Ja es veu l'interés que es tenia per les coses que pertanyien al Comú de Morella i de les Aldees, com eren Coves, Antuxans, Abeuradors, Carreres etc., puix nomenaven Vedalers o Guàrdies per a conservar-ho. La Cova de Na Maria estava prop del camí de Tirig i vora de la Rambla; fon reconeguda i trobada ésser de Consell. S'apellà dita Maria però per estalviar despeses i amb intervenció de persones amigues demanà mercé reconeixent-se culpable. L'absolguerén els Jurats dient-li que en les colonies s'avingués amb lo Justícia i els Vedalers. De tot es féu Carta pública en casa del Cavaller en Jaume Castellà, Senyor de Caff, el día 24 d'abril de 1345.

LI

ALGUNES CLÀUSULES DEL TESTAMENT D'EN ARNAU SEGARRA REFERENTS A OBRRES DE BENEFICÈNCIA. NO PORTA DATA EL TRASLLAT

Aço es traslat be e felment scrit dunes clausules les quals son contengudes en lo testament den Arnau segarra defunt e ço que enaqueles es contengut al areguir (?) per los Júrats e sacrista de Caff e segons ques segeix. Item dimitto pro anima meo et parentum et benefactorum meorum Quasdam Domos meas sitas Jn villa de Cafino quas dimitto pro hospitali Imperpetuum ubi possint hospitarj pauperes deo cum tota parte mi pertinente de omnibus cubitibus et de omnibus Raubis que sunt in hospicio meo que sunt deputate ad ponendum Jnlectis. Et affrontat dicte domus cum domibus Nicholay ffiguera et cum domibus Dominici pedro et cum vinea ffrancisce vxoris quondam Andrey guasch et cum via publica. Et eciam uolo et mando quod, de bonis meis sit empta Quedam Archa ubi reseruentur dicte Raube quas ego dimitto dicto hospitali. Et eciam uolo et mando quod si forte aliquis pauper infirmabitur Jn villa et querebit consilio cubitu Jn infirmitate sua quod de dictis Raubis acomodentur sibi donech sit curatus vel mortuus, Et postea reuertentur dicto hospitali. Et eciam uolo et mando quod dicte Raube reseruentur Jndicta Archa. Ita quod non sit in uoluntate illius qui tenebit hospitali acomodare illas nec eciam preparare cubitus per omnes dies nisi infirmis et pauperibus Jhesu xristi quibus erit necessarium sicut Raube ornate et eciam uolo et mando quod si aliquis Jn villa uel Jn dicto hospitali deceaserit uel obierit quod possint accipere corporarium uel vanovam et ponere super caxam dicti defuncti, quas domos et raubas dimittit Jmposse juratorum Caffinij qui modo sunt uel Jn omni tempore erunt pro quibus dictum hospitem et dicta Rauba sit procuratum et amnis-

fratum uel pro illis quibus consilio placuerit. Item uolo et mando quod tota pars iurs mi pertinens in illis censuallibus que ego et vxor mea Raymunda habemus in villa sancti Mathei uendantur ad noticiam meorum manimissorum et bernardj [foli 56] segarra ffratris mey et Arnaldj muntuyll nepotis mey et de pecunia que de dictis censuallibus exterit emanatur censualia in termino Catini usque compleatur in sumam Centum solidorum sine fatiis atque laudimis qui centum solidi censuales diuidantur et dentur apte orffanis et mulieribus pauperibus ad maritandum de meo genere si forte inuenerint et sinon alis extraneis ad noticiam juratorum et sacriste qui in omni tempore erunt in loco catini. Et illi jurati et sacrista habeant potestatem recipiendi dicta censualia et uolo quod sint satisfacti apte collegendi et diuidendi dicta censualia. — Sig^xnum Thome illet notarii publici Morelle qui hoc scripsit.

Del testament molt interessant i curiós d'en Arnau Segarra, que està íntegre en el pergami n.º 5, ben conservat de la Sala, estan tretes les presents clàusules, que se referixen a les cases que deixà per a Hospital amb robes i una caixa per a conservar-les, podent-se'n servir d'elles els pobres de la vila com del cobertor par a tapar la caixa del difunt; tot en sufragi de la seua ànima i de sos pares i benefactors tenint cura els Jurats de tot. L'altra clàusula es referix a la fundació d'una Almoina de 100 sous per a maridar òrfens i dones pobres de sa parentela o estranys a falta de parents. Açò a càrrec dels Jurats i Sacrista. Féu testament el dia 6 de maig, codicil el dia 18 i morí el 19 del mateix mes. L'Almoina subsistí molt de temps; l'Hospital encara perdura.

JOAN PUIG

El mariner

*El mariner que perd l'ull en les ones
mirant la peixquera que no cria greix
quan va a la ciutat es creu que les dones
són totes sirenes, mig dona i mig peix.*

BERNAT ARTOLA TOMÁS